

Sahraaltı Afrika'da Bağımsızlık Sonrası Devlet İnşası, Siyasi İstikrar ve Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesi: Gine-Bissau Örneği

Özer Köseoğlu¹

Braima Djamanca²

Özet

Çalışmada, Sahraaltı Afrika'nın küçük devletleri arasında yer alan ve sıklıkla “zayıf” veya “kırılgan” devlet kavramlarıyla birlikte anılan Gine-Bissau'da devlet ve ulus inşası ile devlet kapasitesinin geliştirilmesi meseleleri seçilmiş diğer Afrika ülkelerinden oluşturulan karşılaştırmalı veri setlerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Böylece Gine-Bissau'nun bağımsızlık sonrası devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin tecrübelerinin özgün yönleri ile seçilen diğer Sahraaltı Afrika ülkeleriyle olan benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Veri setlerinin oluşturulmasında çeşitli uluslararası indekslere başvurulmuş ve veriler betimleyici bir analiz ile yorumlanmıştır. Çalışmanın ulaştığı temel sonuç, ulusal entegrasyonunu nispeten sağlayabilmiş bir ülkede askeri darbeler, suikastlar ve yolsuzlukla desteklenen siyasi istikrarsızlığın devlet inşası ve devlet kapasitesini güçlendirme politikalarını olumsuz etkilediği; seçilmiş hükümetlerin politikalarını oluştururken ve uluslararası donörlerin yardımlarını planlarken önceliği bu sorunların çözümüne vermelerinin önemli olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Devlet kapasitesi, Devlet İnşası, Gine-Bissau, Sahraaltı Afrika

JEL Kodu: D73, P52, Z18,

State-Building, Political Stability, and Empowerment of the State Capacity In Sub-Saharan Africa: The Case Of Guinea-Bissau

Abstract

This study examines Guinea-Bissau, which is one of the smallest countries located in Sub-Saharan Africa and mostly labeled as “weak” or “fragile” state, in terms of state and nation-building and improvement of state capacity through analyzing several data sets that are derived from a pattern of elected African states. The aim of this study is to grasp the intrinsic characteristics of Guinea-Bissau's experience on state-building and empowerment of state capacity, and reveal the similarities between different states of the Sub-Saharan Africa. We gathered the data sets from various international indexes and we did our analysis in a descriptive way. We draw a conclusion that in a country like Guinea-Bissau who have a relatively integrated society, political instability that is fortified by military coups, assassins, and corruption effects state-building efforts and state capacity reform in a negative manner. In line with that conclusion, elected governments of Guinea-Bissau and international donors should consider this fact while designing development policies and plans.

Key Words: State Capacity, State-building, Guinea-Bissau, Sub-Saharan Africa

JEL Code: D73, P52, Z18,

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilimdalı.

Giriş

21. yüzyılın başında yeni bir dünya düzeninin ortaya çıktığı kabul edilir. Bu dönemin sorunları bir önceki yüzyıla göre nicelik olarak artmış, nitelik açısından ise çok daha fazla karmaşıklaşmıştır. Yeni sosyal hareketler güçlenmiş; terör, göç, çevre sorunları gibi problemler küreselleşme süreciyle birlikte yerel ve ulusal sınırları aşmış; iletişim, ulaşım ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler devletin dönüşümü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Yeni yüzyılın politika sorunları olarak çevre, ekonomik krizler, kentleşme ve büyük kentlerin yönetimi, demografik sorunlar, enerji, terör ve ulusal güvenlik, siber toplum, göç ve mültecilik gibi konular öne çıkmaktadır.

Oldukça uzun bir listeden teşkil eden sorunlar, sadece gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, “zayıf” (*weak state*), “başarısız” (*failed state*) ya da “kırılgan” (*fragile state*) olarak adlandırılan düşük gelir düzeyine sahip ülkelerin de temel problemleridir. Ancak belirtmek gerekir ki zayıf devletlerin büyük çoğunluğu yakın zamanda bağımsızlığını kazanmış, devlet ve/veya ulus inşası süreçlerini tamamlayamamıştır. Sömürgecilik geçmişi ve uluslararası kalkınma programlarına bağımlılık bu ülkelerin neredeyse tamamının ortak özelliğidir. Siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, etnik çatışmalar, bürokratik kapasitenin yetersizliği, demokratikleşme ve özgürlüklerin sağlanamaması gibi içsel sorunlara ek olarak ciddi bölgesel ve küresel meydan okumalarla karşı karşıya kalan bu devletler kalkınma ve yönetişimin ölçüldüğü çeşitli indekslere göre oluşturulan listelerin en sonlarında yer almaktadır.

Büyük ölçüde Sahraaltı Afrika’da toplanan bu ülkeler içinde Gine-Bissau da bulunmaktadır. Senegal ve Gine ile sınırı bulunan Gine-Bissau, 1974 yılında Portekiz’den ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu çalışmada, bağımsızlık sonrası Gine-Bissau’da devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesi sorununun analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Böyle bir analiz, Sahraaltı Afrika ülkelerinde yaygın görülen ve birbiriyle ilişkili iki temel sorun olan devlet inşası ve devlet kapasitesi konularının Gine-Bissau örneğinde anlaşılmasını sağlayacaktır. Elbette Gine-Bissau’nun Sahraaltı Afrika’da bulunan tüm “zayıf devletleri” temsil ettiği iddia edilemez. Gelişmiş veya “zayıf” her ülkenin kendine özgü kültürel, siyasal ve toplumsal yapısı ve buna bağlı gelişme süreci bulunmaktadır. Bununla birlikte, çalışmada, uluslararası indekslerde devlet kapasitesini ölçmede kullanılan göstergelere odaklanılarak Gine-Bissau’nun durumu, seçilmiş Sahraaltı Afrika ülkeleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Böylece devlet kapasitesinin önemli göstergeleri arasında yer alan insani gelişmişlik, yönetimde etkinlik, siyasi istikrar, regülasyon kalitesi, yolsuzluk ve rüşvetle mücadele sorunlarının yaygın bölgesel etkisi ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Gine-Bissau, söz konusu bağlam içinde kendi içsel dinamiklerinin yanında bölgesel eğilimler de dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Gine-Bissau’nun, belirlenen sorunsal bağlamında özgün yönlerini ortaya çıkarmak ve bölgeyle ilişkili olan ortak özelliklerini/sorunlarını belirlemek amaçlanmaktadır.

Çalışmada yöntem olarak, Gine-Bissau’nun devlet kapasitesine ilişkin mevcut durumunu anlamak açısından Sahraaltı Afrika ülkeleri arasından bir karşılaştırma grubu oluşturulmuştur. Ayrıca çeşitli sorunları bulunmakla birlikte³ karşılaştırmalı çalışmalarda yaygın olarak kullanılan Dünya Bankası Yönetişim İndeksi (*Worldwide Governance Indicators*, WGI), BM Kalkınma Programı İnsani Gelişim İndeksi (*Human Development Index*, HDI) ve Uluslararası Şeffaflık Örgütünün Yolsuzluk Algı İndeksinden (*Corruption Perception Index*, CPI) yararlanılarak ülkeleri kapsayan veri setleri çıkarılmış ve betimleyici bir yöntemle analiz edilmiştir.

Çalışmanın ilk kısmı, devlet inşası ve devlet kapasitesi kavramlarının Afrika bağlamında açıklanmasına odaklanmaktadır. İkinci bölümde ise özel olarak Gine-Bissau’da devlet inşası süreci tartışılmakta, kronolojik olarak siyasal gelişmelere yer verilmekte ve devlet kapasitesi sorgulanmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise belirlenen uluslararası indekslerde Gine-Bissau ile bölge ülkelerinin devlet kapasitesine ilişkin mevcut durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Makale, karşılaştırma bulgularını değerlendiren bir sonuç bölümü ile sona ermektedir.

³ Yönetişim ve devlet kapasitesine ilişkin uluslararası göstergeler teorik temelleri olmadığı, önyargıya dayandığı ve bir ülkenin gelişme düzeyi hakkında çok az şey söylediği için eleştirilmektedir (Andrews ve diğ., 2010: 2; Thomas, 2010). Fakat bu çalışmada olduğu gibi, yönetişim veya devlet kapasitesi genel iktidar uygulamaları bağlamında ele alındığında söz konusu göstergelerin kullanışlı olduğu söylenebilir. Ayrıca başka alternatiflerinin henüz bulunamamış olması da yazarları bu indekslerin kullanılmasına yönlendirmektedir.

1. Devlet İnşası ve Kapasite Geliştirme: Kavramsal ve Kuramsal Arka Plan

Devletin halen en yaygın olarak kullanılan klasik tanımlarından biri Max Weber'e aittir. Weber'e göre (2003: 132) devlet, "belirli bir arazi içinde, *fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde* (başarıyla) bulunduran insan topluluğudur". Weber'in tanımı, devleti analiz birimi olarak ele almayı kolaylaştıracak objektifliği ve yalınlığı sağlamakla birlikte günümüzde fonksiyonları sayıca artan ve kendi içinde farklılaşan, teknolojiadaki gelişmelerin de etkisiyle işleyişi giderek karmaşıklaşan modern devletlerin anlaşılmasında yetersiz kalabilmektedir. Modern devletin daha kapsamlı bir tanımını yapan Tilly'e göre (1975: 70) devlet, "belli sınırları olan bir bölgede yaşayan bir nüfusu kontrol eden bir organizasyon; (1) aynı toprak sınırlarında faaliyet gösteren diğer organizasyonlardan farklılaşmış, (2) özerk, (3) merkezileşmiş ve (4) bölümleri birbiriyle resmi bir koordinasyon içinde çalışan devleti" ifade eder.

Tanımdan da anlaşıldığı gibi modern devletin temel özelliklerinden birisi organizasyondur. Devletten söz edebilmek için siyasal iktidara belirli yetkilerin verilmiş olması ve bu siyasal iktidarın birtakım kurallara dayalı olarak uygulanması gerekir. Modern devletin ikinci özelliği olan farklılaşma ise söz konusu organizasyonun tüm ve yalnızca siyasal faaliyetleri yürüttüğü durumda en yüksek seviyesine ulaşır. Modern devletin bir diğer özelliği, belirli bir nüfus üzerinde denetleme ve yönetim gücünü kullanmasının bir yansıması olarak zor kullanımı ve buna ilişkin tekelin de kendisinde olmasıdır. Diğer yandan, tanımda yer alan özerklik doğrudan egemenlik ile ilişkilidir. Hâkim ve denetleyici bir organizasyon, egemen olduğu ölçüde devlettir; yani nüfus üzerindeki otoritesini başka hiçbir güce borçlu olmadığını iddia eder. Devletin egemenliğinin en temel göstergesi, belirli bir toprak parçası üzerinde kontrol gücüne sahip olmasıdır. Ayrıca, devletten söz ettiğimizde söz konusu organizasyonun bir bütün olması gerekir. Son olarak devlet, organizasyon olarak, içindeki bölümleri birbirinden farklı özellik taşıyan bir bütündür (Poggi, 2011: 27-32).

Avrupa sömürgeciliğinin başlamasına kadar Afrika'nın Aşağı Sahra bölgesinde modern devletlere rastlanmıyordu. II. Dünya Savaşının ardından sömürgeciliğin sona ermesiyle birlikte dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde devlet inşası süreci başladı. Devlet inşası Hindistan ve Çin gibi ülkelerde büyük ölçüde başarılıken, başta Afrika kıtasının yeni devletlerinde olmak üzere Asya ve Ortadođu'daki devletlerde tamamlanamadı (Fukuyama, 2005: 14). Devlet-odaklı bir bakış açısıyla yaklaşıldığında, devletin inşa sürecindeki sorunlar temelde devlet kapasitesindeki yetersizlikleri akla getirmektedir. Devlet kapasitesi veya kurumsal kapasite, devletlerin politika belirleme ve uygulama, kanunları açıklık ve şeffaflıkla uygulama becerisidir (Fukuyama, 2005: 19). Devletin üstlendiği işlevlerini hukuk devleti, açıklık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda etkin, verimli ve kaliteli olarak yerine getirmesi devlet kapasitesi kavramı içinde değerlendirilir.

Devletin üstlendiği görevleri yerine getiren kamu kurumlarının kapasitesi birçok faktöre bağlıdır. Bunlar arasında gelenek ve görenekler, kamu kurumları tarafından kullanılan kaynaklar ve bu kaynakların kullanım hakkı, talimatların açıklığı, mevcut organizasyon yapıları, inisiyatif kullanma durumu, lider ve personel kapasitesi, organizasyonların yeniden yapılanma konusundaki serbestlikleri sayılabilir (Tanzi, 16.06.2015).

2. Afrika'da Devlet İnşası ve Devlet Kapasitesine Odaklanmak: Geleneksel Yaklaşımlara Meydan Okumalar

Afrika devletleri bir yandan doğal kaynakları, enerji ve insan gücü potansiyeli nedeniyle ciddi bir zenginlik sahibi iken diğer yandan hükümetler savaş, yoksulluk, kaçakçılık, terör ve istikrarsızlıklarla boğuşmaktadır. Devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin karşılaşılan sorunların ve yukarıda bahsedilen paradoksun temelinde Avrupa sömürgeciliği yer almaktadır. Sömürgeciliğın olumsuz sonuçlarından biri, devlet kapasitesinin zayıf kalmasına neden olmasıdır. 1960'lardan sonra Afrika toplumları, sömürgeci güçlerden bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından devlet yönetimi ve rasyonel bürokratik idarenin oluşturulmasıyla ilgili gerekli bilgi ve tecrübe aktarımını gerçekleştirememiştir. Bu nedenle de birçok Afrika ülkesinde idari, ekonomik ve siyasal açıdan kurumsallaşama sağlanamamıştır⁴ (Thies, 2009).

⁴ Örneğın kolonyal Portekiz yönetimi, Gine-Bissau'dan tarımsal üretim fazlası çıkarmaya konsantre olmuştur. Ekonomik ve toplumsal altyapı son derece kısıtlıydı ve kolonyal ekonomi ile kentsel kolonyalistlerin ihtiyaçlarına

Afrika devletlerini nitelenmek için geleneksel olarak “zayıf devlet” (*weak state*), yeterli hukuk ve düzen, güvenlik veya kamu hizmeti sunamayan devletleri ifade etmektedir. İyi yönetim (*good governance*) bağlamında zayıf devlet tezi, yapısal uyum politikalarıyla iyi yönetimi (*better government*) sağlamak için devlet fonksiyonlarını güçlendirme doğrultusunda reformlara girişmeyi önermiştir (Kjaer, 2014: 20). Ancak halen yaygın olarak kullanılan bu kavramsallaştırma sorunludur. Çoğunlukla kolonyalizm sonrası Afrika devletlerini tanımlamak için kullanılan zayıf veya başarısız devlet kavramları Batı güvenlik çıkarlarının lehine, şiddetli bir önyargı barındırmaktadır (Kohnert, 2009: 2).

Devlet kapasitesinin geliştirilmesi için küresel aktörler tarafından yürütülen uluslararası yardımlar ve kalkınma programları da eleştirel bir yaklaşımı hak etmektedir. On yıllardır yürütülen kalkınma programlarından elde edilen sonuçlar tartışmalıdır. Sağlanan nispi ilerlemelere rağmen, özellikle Sahraaltı Afrika devletleri hala dünyanın en yoksul ve geri kalmış ülkeleri arasındadır. Kohnert’e göre (2009: 2), demokratik kalitesine bakılmaksızın seçimlerin desteklenmesi ve Afrika’daki ülkelerin demokratikleşmesi ve istikrarına katkı anlamına gelen kalkınma yardımları bizi yanlış yönlendirmekte ve hatta esas amaca zarar vermektedir (*counterproductive*). Uluslararası donörlerin çeşitliliği, projelerin sayıca çokluğu ve birbirini tekrar etmesi, fonların sürekliliğinin olmaması, donörlerin birbiriyle çelişen gündemlerinin olması ve yüksek (yönetmel) uygulama ve izleme maliyetleri uluslararası kalkınma yardımlarıyla ilgili yazında ortaya konulan en önemli sorunlardır (Moss ve diğerleri, 2006: 8).

Bu noktada, kırılan Afrika ülkelerinde demokratik ve istikrarlı bir yapı oluşturmayı amaçlayan çeşitli ulusal, bölgesel ve uluslararası aktörlerin yanında, kalkınma yardımlarının “aşağıdan-yukarıya” (bottom-up) politikalarla formüle edilmesi ve yürütülmesi şeklinde bir paradigma değişimine ihtiyaç bulunmaktadır. Gerek uluslararası donörler ile ulus devletler ve gerekse devletler ile yerel aktörler arasında kalkınma amaçlı politikaların oluşturulmasında geleneksel “yukarıdan-aşağıya”, hiyerarşik ilişkilere dayalı model terkedilmelidir (Kohnert, 2009: 3). Bu öneri, kalkınma yardımları ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesi politikaları açısından yaklaşım değişimine işaret etmektedir. Sahraaltı Afrika devletlerinin kalkınma süreçlerinde yerelden ulus-devletlere oradan da uluslararası kuruluşlara doğru uzanan, kendi içinde çok düzlemli yönetim unsurlarını barındıran politika tercihlerinin geleneksel modellerin yerine tercih edilmesi düşünülmelidir.

3. Gine-Bissau’da Ulus İnşası, Devlet İnşası ve Siyasal Hayat

Gine-Bissau Cumhuriyeti, Senegal ve Gine arasında yer alan (bkz. Resim 1), Kuzey Atlantik Okyanusuna kıyısı bulunan, Portekizce konuşulan bir Batı Afrika ülkesidir. 1974 yılında Portekiz’den ayrılarak bağımsızlığını ilanından itibaren Gine-Bissau’da devlet inşası en temel sorunlardan biri olagelmıştır. Siyasal istikrarsızlıklar, devlet inşasının önündeki en önemli engellerden biridir.

yönelmişti. Sonuçta bağımsızlık sonrası hükümet ve toplum gıda arzı, eğitilmiş işgücü, bütçe finansmanı, malzeme ve yedek parça gibi yaşamsal öneme sahip olan alanlarda ciddi yetersizliklerle karşı karşıya kalmıştır (Kovsted ve Tarp, 2003: 210).

KAYNAK: www.maps.com

Resim 1. Gine-Bissau'nun Coğrafi Konumu

1974 yılında Portekiz'den ayrılarak bağımsızlığını ilanından itibaren askeri darbeler ve siyasi suikastlar de dâhil olmak üzere çok sayıda politik sorunla karşılaşmıştır. Gine Bissau'nun kurucu babası olarak görülen Amilcal Cabral, 1956 yılında Portekiz Afrika'sında anti-kolonyal mücadeleyi başlatmak için kardeşi Luis Cabral ile birlikte "Gine ve Cape Verde'nin Bağımsızlığı için Afrika Partisi'ni" (*Partido Africano da Independencia da Guine e Cabo Verde*, PAIGC) kurmuştur. Amical Cabral'ın 1972 yılında suikastta öldürülmesinin ardından, kardeşi Luis Cabral bağımsız Gine Bissau'nun ilk başkanı olarak 1980 yılına kadar görevde kalmıştır (African Union, 2013: 3). Bağımsızlık sonrası dönemde ülkenin demokratikleşeceğine ilişkin tüm iyimser beklentiler boşa çıkmıştır. 1990'lı yıllara kadar siyasi arena güç mücadelesindeki rakip kurumlar, liderler ve tarımla uğraşan sermaye sahiplerince desteklenen etnik gruplar arasında mücadeleler belirleyici olmuştur (Forrest, 1987: 96). Gine-Bissau'da yüksek derecede etnik bölünmeye ve "zayıf" veya "başarısız" olarak tanımlanan devlete rağmen ulusal entegrasyon oldukça güçlü gözükmektedir. Hatta, ulusal entegrasyonun güçlü ve etnik gruplar arası işbirliğinin açık olması nedeniyle, etnik grupların politik katılımı açısından önemli olan "politik kabilecilik" (*political tribalism*) benzeri bir yapı Gine-Bissau'da kurulmamıştır. Ulusal entegrasyonun bir göstergesi de 1998 ve 1999 yıllarında ortaya çıkan askeri karışıklık ve yabancı güçlerin ülkeye müdahalesi karşısında halkın toplumsal, etnik ve dini farklılıkları bir kenara bırakarak ortak düşman karşısında birlikte savaşmasıdır (Kohl, 2010: 103). PAIGC, çeşitli etnik grupları kapsayan bir şemsiye yapı olarak "farklılıkta birleşme" (*unity in diversity*) ve "ağaç olarak ulus" (*tree-as-nation*) modelleri temelinde özgürlük mücadelesinin en başından itibaren aktif olarak ulusal entegrasyonu teşvik etmiştir (Kohl, 2010: 104).

Böylece diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi postkolonyal bir devlet olan Gine-Bissau'da da, devlet inşasının ardından bir ulus inşa etme süreci gerçekleşmiştir. Bu model, ulus inşasının devlet inşasından önce geldiği İtalya, Almanya ve Polonya gibi Kıta Avrupası'nda devlet inşası tecrübesinden farklılaşmaktadır (Kohl, 2010: 104).

Bağımsızlık sonrası dönemde PAIGC'nin siyasi ve toplumsal etkisi giderek zayıflamıştır. Başkan Luiz Cabral ve ordunun lideri Joao Vieira, siyasi güç için kişisel çatışma içine girmiştir. Hükümet, bürokrasi ve parti yetkilileri Cabral'ın yanında, ordu ve yeni gelişen orta sınıf siyasi kadrolar ordunun safında yer almıştır. Yeni uygulanan vergilerden rahatsız olan ve Bakanlığın ticaret politikasına karşı olan birçok köylünün bu rahatsızlığı etnik bağlarla orduya taşınmıştır. Tüm bu toplumsal ve siyasi gelişmeler ise 1980 yılında bir darbeyle sonuçlanmıştır (Forrest, 1987: 96-97).

Afrika'da 1990'ların ilk yıllarında başlayan çok partili hayata geçiş sürecinde, 1991 yılında Gine Bissau'da da çok partili siyasi hayat başlamıştır. Yapılan yeni anayasanın ardından 1994 yılında birden çok partinin katıldığı başkanlık ve parlamento seçimleri gerçekleştirilmiştir. PAIGC'den sonra

kurulan ilk siyasal parti Balantalılar tarafından desteklenen “Sosyal Devrim Partisi” (PRS) olmuştur (Temudo, 2009: 57). Ancak bu seçimlerde de PAIGC başarılı olmuş, hem tek parti döneminin başkanı Vieira yeniden seçilerek koltuğunu korumuş, hem de meclis çoğunluğu kazanılmıştır.

Hemen belirtmek gerekir ki bu ilk demokrasiye geçiş süreci oldukça sancılı olmuştur. Çeşitli iktisadi, sosyal ve siyasal nedenlerle 1998 yılında Gine-Bissau tarihinin en büyük siyasi krizi ortaya çıkmış ve askerler ayaklanmış. Balatalılar ayaklanan askerleri desteklemiştir. Bu ayaklanma 1998-1999 yılları arasında bir iç savaşa⁵ yol açmış, Cumhurbaşkanı Nino Vieira, Senegal ve Gine Cumhuriyetinden yardım istemek zorunda kalmıştır. 11 ay kadar süren iç savaşın sonucunda dış güçler, işgalci yabancı askerler ve hükümet güçleri yenilmiş, Cumhurbaşkanı “Nino” Vieira Portekiz’e sürgün edilmiştir. Savaş sonrası yapılan seçimlerde ise PRS lideri Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Temudo, 2009: 57-58). Böylece geçici bir yönetim kurularak demokrasinin restorasyonu sürecine girilmiştir.

1999 yılında yapılan demokratik seçimin ardından kurulan hükümette neredeyse her hafta bakan değiştiren, yolsuzluk suçlamalarına maruz kalan PRS lideri Kumba Yala, 2003 yılında başka bir darbenin ardından alaşağı edilmiştir. 2004 yılında yapılan yeni seçimlerde ise PAIGC yeniden iktidara gelmiştir (Temudo, 2009: 59). Başkanlık seçimlerinde üçüncü tur oylamanın ardından, bağımsız aday olarak seçimlere giren eski başkan Bernardo Vieira oylamayı kazanarak yeniden başkan seçilmiştir.

Fakat Vieira da görev süresini tamamlayamadan 2 Mart 2009 tarihinde düzenlenen bir suikastla öldürülmüştür. Yerine seçilen Malam Bacai Sanha ise rahatsızlığının ardından Fransa’da kaldırıldığı hastanede 2011 yılında vefat etmiştir. Bu sırada, Başbakan Carlos Gomes Junior’un başkanlık için adaylığını açıklamasının ardından görevden ayrılması üzerine yerine Gine Bissau tarihinin ilk kadın başbakanı olarak Adiato Djalo Nandigna atanmıştır (African Union, 2013: 4).

Gine-Bissau’nun yakın siyasal tarihi ve son suikast olayları birlikte değerlendirildiğinde, politik-askeri iktidar elitleri arasındaki iç sorunlar ve düşmanlık devletin altını oymakta, devletin işleyişimi bozmakta ve yozlaştırmakta olduğu söylenebilir (Kohnert, 2009: 4). Siyasal istikrarsızlığın arkasında büyük ölçüde ülkede süregelen “kişiselleşmiş siyaset” anlayışı yer almaktadır. Bu siyaset anlayışının temelleri, devrim sonrası dönemin devlet sosyalizmi düşüncesinde yatmakta ve uzun süredir devam etmektedir. Devrim sonrası dönemde Amilcar Cabral’ın kişisel kararları ve davranışları üzerinden siyasetin şekillenmesi, kurumsallaşmayı önlemiştir. Cabral’ın ardından gelen siyasetçiler de hükümeti kendi kişisel isteklerini gerçekleştirme aracı olarak otoriter bir tavırla, şahsi kavgalar içinde ve orduyu bir cezalandırma aracı şeklinde kullanarak her seferinde yeniden düzenlemişlerdir (Fistein, 2011: 443).

4. Karşılaştırmalı Perspektiften Gine-Bissau’da Devlet Kapasitesi ve Siyasi İstikrar

Bu çalışmada, Gine Bissau’nun devlet kapasitesi bakımından Sahraaltı Afrika ülkeleri içindeki yerini belirlemek için üç uluslararası indeksten veri setleri çıkarılmıştır. Devlet kapasitesi ile doğrudan ilişkisi bulunan insani gelişme, yönetimde etkinlik, regülasyon kapasitesi, siyasi istikrar, yolsuzluk ve rüşvetle mücadele göstergeleri temel alınmıştır. Karşılaştırma yöntemi olarak ise Sahraaltı Afrika’nın nispeten farklı gelişmişlik düzeyindeki ülkelerini kapsayan bir örüntü oluşturulması amaçlanmıştır. Buna göre, Güney Afrika, Cape Verde, Eritre ve Somali ile Gine-Bissau’nun coğrafi komşuları olan Senegal ve Gine veri setini oluşturmak üzere örnekleme dâhil edilmiştir. Gine Bissau ile karşılaştırılacak ülkeler farklı gelişmişlik düzeylerinde seçilerek çeşitlendirilmiş, böylece ülkenin devlet kapasitesi göstergeleri bakımından konumunu daha iyi anlama imkanı sağlanmıştır. Ayrıca örnekleme artırarak çok sayıda ülkenin grafiksel gösterimindeki karmaşıklık da önlenmiştir.

4.1. Karşılaştırma Bulguları

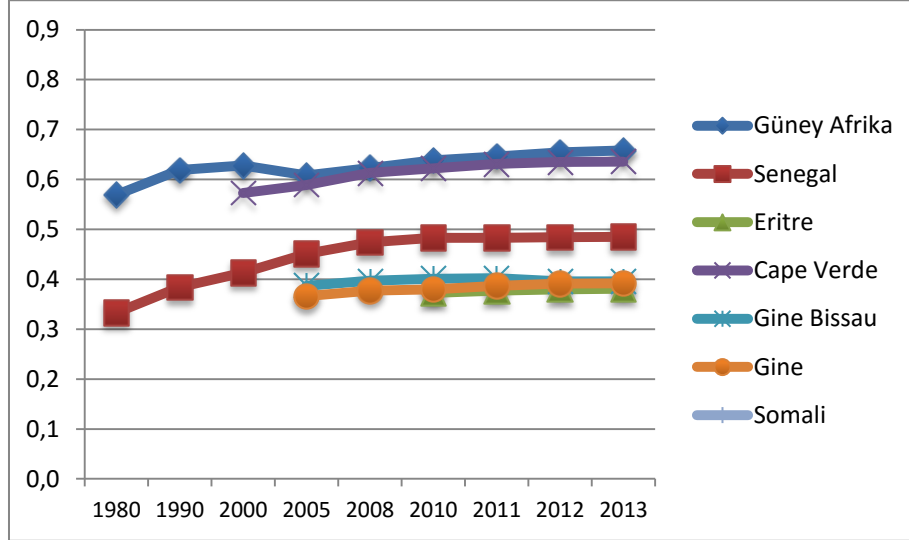
4.1.1. İnsani Gelişme Düzeyi

1990 yılından bu yana BM Kalkınma Programı tarafından yayınlanan İnsani Gelişme İndeksi (HDI), ülkelerin yaşam süresinin uzunluğu, okuryazar oranı, eğitim ve hayat seviyesinden oluşan üç temel sütun üzerine kurulan bir ölçüm yöntemidir. İndeks, çok yüksek insani gelişme, yüksek insani gelişme, orta düzey insani gelişme ve düşük insani gelişme olmak üzere dört gelişmişlik düzeyine göre ülkeleri

⁵ Bu çatışma, halk isyanı, ayrılıkçı talep veya yoğun etnik bölünmeden değil, devleti kontrol etmek isteyen elitler arasındaki mücadeleden kaynaklanmaktaydı (Kovsted ve Trap, 2003: 207).

sınıflandırmaktadır. Afrika kıtası açısından bakıldığında indekse göre, Kuzey ve Güney Afrika'da yer alan ülkelerin orta ve yüksek insani gelişmişlik düzeylerine karşın, Sahraaltı Afrika dünyanın en düşük insani gelişme seviyelerine sahiptir.

Grafik 1'de daha önce örneklem olarak belirlenen ülkelerin 1980-2013 yılları arasındaki insani gelişme trendleri gösterilmektedir. HDI, 0 ile 10 arasında aldıkları puanlara göre ülkeleri dört kategoride toplanmaktadır: 0,0-0,5 düşük insani gelişme; 0,5-0,7 orta düzey insani gelişme; 0,7-0,8 yüksek insani gelişme ve 0,8-1,0 çok yüksek insani gelişme.

KAYNAK: <http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-development-index-trends-1980-2013>

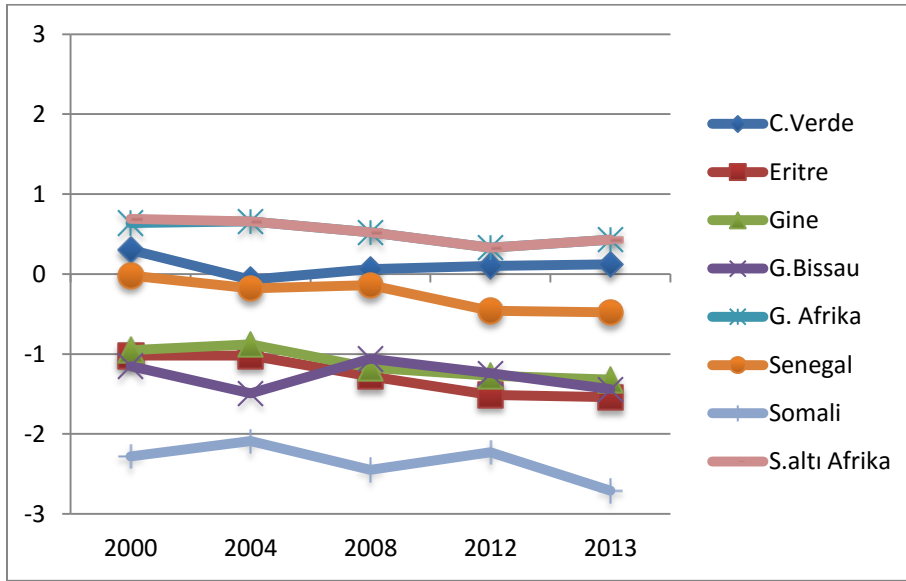
Grafik 1. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde İnsani Gelişme (1980-2013)

2013 verilerine göre, Senegal 0,48; Eritre 0,38; Gine, Gine-Bissau ve Somali 0,39'luk oranlarla HDI'ya göre düşük insani gelişme düzeyine sahiptir. Güney Afrika 0,65 ve Cape Verde 0,63 oranlarıyla orta düzey insani gelişme grubunda yer bulmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren genel trendlere bakıldığında ise Güney Afrika ve Cape Verde'nin özellikle 2005 yılından itibaren diğer ülkelere göre daha hızlı bir şekilde insani gelişme düzeyini yükselttiği, Gine Bissau'nun ise özellikle 2010 yılından itibaren nispeten azalma seyri içine girdiği söylenebilir.

4.1.2. Yönetimde Etkinlik

Devlet kapasitesinin ölçümünde kritik rol oynayan faktörlerden biri de kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve devletin işleyişinde etkinliği sağlamaktır. Bu konuda uluslararası karşılaştırmalara imkan veren gösterge sayısı sınırlıdır. Bu bağlamda kullanılacak olan göstergelerden biri Dünya Yönetişim İndeksinin⁶ "Hükümet Etkinliği" alt göstergesidir. Hükümet Etkinliği göstergesi, kamu hizmetlerinin ve kamu görevlilerinin kalitesi, siyasal baskılardan bağımsız olabilmeye düzeyi, politika formülasyonu ve uygulama niteliği ve hükümetin bu politikalara bağlılığına duyulan güven konusundaki algıyı ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan, oldukça kapsamlı olarak bürokrasinin kalitesi ve kamu hizmetlerinden vatandaşların duyduğu memnuniyeti ölçmektedir. Ölçekte 2,5 güçlü, -2,5 ise zayıf yönetsel etkinliği ifade etmektedir.

⁶ Dünya Bankası tarafından desteklenen Dünya Yönetişim Göstergeleri Projesi (WGI) 1996 yılından itibaren ülkeler hakkında tek tek ve toplu halde yönetim göstergelerini raporlamaktadır. Bunun için, katılım ve hesap verebilirlik, siyasal istikrar ve şiddetten kaçınma, hükümet etkinliği, düzenleme kalitesi, hukuk devleti ve yolsuzluğun kontrolünden oluşan altı yönetim boyutu kullanılmaktadır. Bu boyutlara ilişkin veri ise çok sayıda şirket, yurttaş ve uzmandan oluşan gruplara uygulanan anketlerin kombinasyonu şeklinde toplanmaktadır (WGI, info.worldbank.org).

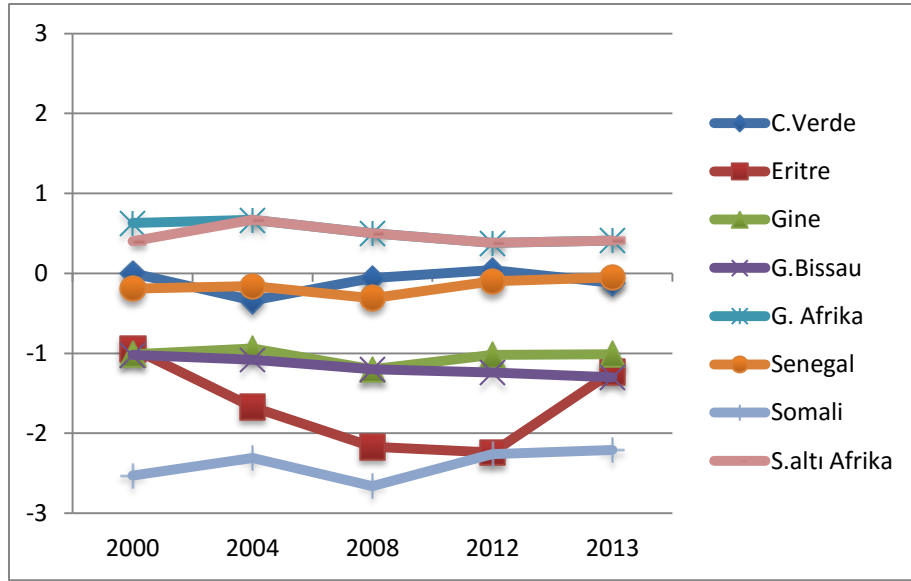
KAYNAK: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Grafik 2. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Hükümet Etkinliği (2000-2013)

Yönetimsel etkinlik bakımından Sahraaltı Afrika ülkelerinin genel eğilimleri Grafik 2’den izlenebilir. Bürokrasinin ve kamu görevlilerinin kalitesi, kamu politikalarının formülasyonu ve uygulanmasına ilişkin bürokrasinin kapasitesi ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyeti ölçen bu göstergeye göre örneklem içinde yer alan tüm ülkeler Sahraaltı Afrika ülkeleri ortalamasının altında yer almaktadır. Grafik 5’te yer alan ülkelerden Cape Verde yönetiminde etkinliğin en yüksek, Somali ise en düşük olduğu ülkelerdir. 2000’li yıllardan itibaren genel trendlere bakıldığında, Cape Verde dışındaki tüm ülkelerde hükümet etkinliği göstergesi bakımından düşüş eğilimleri söz konusudur.

4.1.3. Regülasyon Kalitesi

Devlet kapasitesinin önemli göstergelerinden biri kamu hizmetlerinin etkinliği ise diğeri de düzenleme kapasitesidir. Düzenleme veya regülasyon, devlet kurumları tarafından toplumsal, ekonomik veya idari bir konuda yapılan izin verme, ceza kesme, kontrol etme ve yaptırım uygulama gibi çeşitli kısıtlamalardan oluşan faaliyetlerdir. Son yıllarda regülasyon kalitesi genel olarak kamu yönetimi reformlarının da önemli bir gündem maddesini oluşturmaktadır. Regülasyon kalitesinin ölçülmesi ise Dünya Yönetişim İndeksinin bir alt göstergesi olarak tasarlanmıştır. Buna göre düzenleme kalitesi; hükümetin, özel sektörün gelişimini sağlayan sağlam politika ve düzenlemeleri formüle etmesi ve uygulamasına ilişkin algının ölçülmesine odaklanmaktadır. Regülasyon kalitesi göstergesi haksız rekabet uygulamaları, ücret kontrolleri, hükümet düzenlemelerinin getirdiği yükler, ticaret bariyerlerinin varlığı gibi piyasa düzenlemesine yönelik ölçütlerden oluşmaktadır. Sosyal ve idari düzenlemelerin kalitesi gösterge kapsamında ölçülmektedir. Ölçekte 2,5 güçlü, -2,5 ise zayıf düzenleme kalitesini ifade etmektedir.

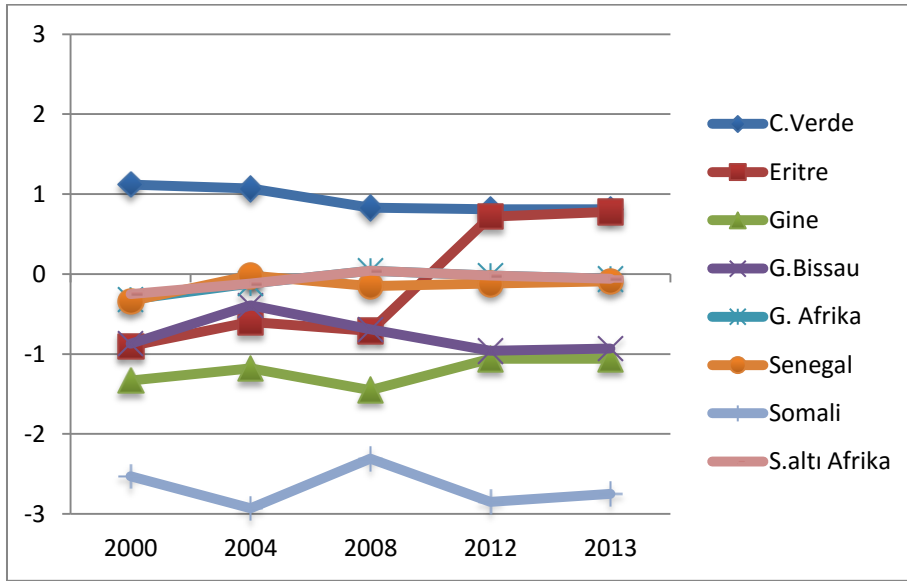
KAYNAK: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Grafik 3. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Düzenleme Kalitesi (2000-2013)

Grafik 3, 2000 yılından itibaren piyasa odaklı düzenlemelerin kalitesi bakımından seçilen ülkelerin durumu ve Sahraaltı ülkelerin ortalamasını ve buna ilişkin ana trendleri vermektedir. Buna göre, düzenleme kalitesi bakımından sadece Güney Afrika, Sahraaltı Afrika ülkeleri ortalamasını yakalamışken, diğer tüm ülkeler bu ortalamanın altındadır. Diğer bir ifadeyle, seçilen ülkelerin piyasa odaklı düzenleme kapasitelerinin nispeten zayıf olduğu söylenebilir. Elbette düzenleme kalitesinde ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Somali ve Eritre düzenleme kalitesi en zayıf ülkeler iken, Senegal ve Cape Verde nispeten daha iyi durumdadır. Eritre düzenleme kalitesini iyileştirme bakımından son 10 yılda olumlu bir trend yaklaşmıştır. Gine-Bissau dışındaki diğer ülkelerde de düzenleme kalitesinde oransal bir iyileşmeden söz edilebilir.

4.1.4. Siyasi İstikrar

Siyasi istikrarsızlık ve şiddet konuları Sahraaltı Afrika ülkelerinin temel problemlerinden biridir. Şiddet ve özellikle terör kaynaklı istikrarsızlık devlet kapasitesinin geliştirilmesini engellemektedir. Bu konuda Dünya Yönetişim İndeksinin bir alt göstergesi olan “Siyasi İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Olmaması”, siyasal istikrarsızlık ve/veya terörü de içerecek biçimde politik motivasyonlu istikrarsızlık algısının ölçülmesini sağlamak ve kullanıcılara karşılaştırmalı veri setleri sunmaktadır. 2,5’ a doğru artış siyasi istikrar ve şiddetin olmamasına; -2,5’ e doğru yaklaşmak ise siyasi istikrarsızlık ve şiddetin artışına işaret etmektedir.

KAYNAK: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.

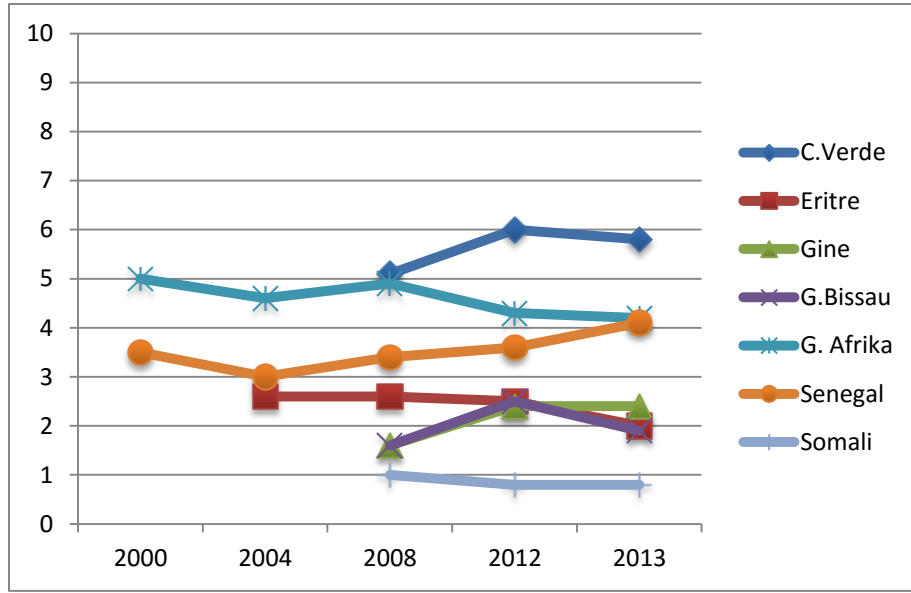
Grafik 4. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Siyasi İstikrar ve Şiddetin Olmaması (2000-2013)

Grafik 4'te Sahraaltı ülkeleri arasından seçerek oluşturulan örneklem içindeki ülkelerin WGI Siyasi İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Olmaması göstergelerine göre genel eğilimleri gösterilmektedir. Grafik incelendiğinde özellikle Eritre'nin siyasi istikrarsızlık ve şiddetin önlenmesi noktasında önemli bir ilerleme kaydettiği görülmektedir. Eritre'nin yanında sadece Cape Verde ve kısmen Senegal siyasi istikrar ve şiddetin yokluğu göstergesi bakımından Sahraaltı Afrika ülkeleri ortalamasının üzerindedir. Seçilen ülkeler arasında siyasi istikrarsızlık ve politik kaynaklı şiddetin yaşanması bakımından en kötü durumda olan ülke Somali iken Gine-Bissau'da giderek gerileyen bir eğilim içindedir. Ayrıca dikkati çeken bir nokta da Gine ve Eritre dışındaki tüm ülkelerde az ya da çok siyasi istikrarsızlık ve şiddetin artış trendinin bulunduğu söylenebilir.

4.1.5. Yolsuzluk ve Rüşvetle Mücadele

Günümüzde devlet kapasitesine ilişkin en sorunlu alanlardan birisi yolsuzluk ve rüşvetle mücadeledir. Yolsuzluk ve rüşvet, son yıllarda medya, sivil toplum, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi gibi dinamikler sayesinde ve uluslararası kuruluşların bu alanda yaptıkları ölçümler ve yürüttükleri politikaların da katkılarıyla daha görülür hale gelmiş, hükümetler tarafından daha fazla ciddiye alınmış ve kamu politikaları yoluyla mücadele etmenin önemi anlaşılmıştır.

Merkezi Berlin'de bulunan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (*Transparency International*) tarafından 100'den fazla ülkede, 1995 yılından bu yana yolsuzluk ve rüşvet algısı anket yoluyla ölçülmektedir (www.transparency.org). Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün en çok başvurulan indeksi Yolsuzluk Algı İndeksidir (*Corruption Perception Index, CPI*). Bu çalışmada da seçilen Sahraaltı Afrika ülkelerinde yolsuzluk ve rüşvet algısına ilişkin karşılaştırmalı veriler CPI üzerinden değerlendirilmektedir. Diğer indekslerle de uyumlu olması ve karşılaştırmalı olarak analiz yapabilmek bakımından 2000 yılından itibaren seçilen Afrika ülkelerinin CPI skorları grafikleştirilmiştir. Ülkelerdeki yolsuzluk algıları 1 ile 10 arasında bir skala ile anket yoluyla ölçülmektedir. Ülkeler 1'e yaklaştıkça kamu sektöründe yolsuzluk algısı yüksek, şeffaflık düzeyi düşük iken; 10'a yaklaştıkça kamu sektöründe yolsuzluk algısı düşük, şeffaflık düzeyi yüksek olmaktadır.

KAYNAK: <http://www.transparency.org/research/cpi/>

Grafik 4. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Yolsuzluk Algısı (2000-2013)

Grafik 4 incelendiğinde, seçilen ülkelerden sadece Cape Verde'nin yolsuzluk algısı bakımından 5 puanın biraz üzerinde seyrettiği, diğer tüm ülkelerin ise 5 puanın altında yer alarak orta ve yüksek düzeyde yolsuzluk algısının bulunduğu görülmektedir. Diğer göstergeler açısından da güçsüz devlet kapasitesine sahip olan Somali, yolsuzluk algısının da oldukça yüksek olduğu bir ülkedir. Somali'yi, Gine-Bissau, Gine ve Eritre izlemektedir. Güney Afrika'da 2008, Gine-Bissau'da ise 2012 yılından itibaren yolsuzluk algısında artış eğilimi dikkati çekmektedir. Cape Verde ve Senegal'de ise yolsuzlukla mücadelede nispi bir iyileşme gözlenmektedir.

4.2. Tartışma

İnsani gelişmişlik açısından bakıldığında Gine-Bissau, örneklem içinde yer alan Eritre ve Somali gibi ülkelerle en alt gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler grubunda yer almaktadır. Gine-Bissau'da piyasa ekonomisinin gelişmeye başlaması 1980'li yıllarla birlikte mümkün olmuştur. 1983 yılında "Ekonomik İyileşme Programı" yürürlüğe konulması ve 1987 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile ekonomik istikrar anlaşması imzalanmasının ardından ekonomik liberalleşme süreci başlamıştır. Sonraki 10 yıllık dönem, uluslararası finansal kuruluşlar yardımıyla yapısal düzenlemelerin gerçekleştirildiği yıllar olmuştur. Ancak piyasalaşma süreci 1996 ekonomik krizi ve 1997 yılında Gine-Bissau'nun Batı Afrika Para Birliğine (West African Monetary Union, WAMU) katılmasının ulusal ekonomi üzerinde yarattığı baskı ekonominin daha da kötüleşmesine neden olmuştur (Aquillar ve Stenman, 1997: 71). 1998 askeri ayaklanması ve ardından gelen iç savaş ise kısmen de olsa ekonomide atılan olumlu adımların sona ermesine neden olmuştur.

Günümüzde Gine-Bissau'da ekonomik kalkınmanın temel göstergeleri açısından bakıldığında, 2013 yılı rakamlarına göre, kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla yaklaşık 520\$ olup satın alma gücü paritesine göre günlük 2\$'ın altında geliri olanların oranı %70'ten fazladır ve aşırı yoksulluk oranı ise %33 civarındadır. Ekonomi çeşitlenme söz konusu olmayıp işlenmemiş kaju üretimine dayanmaktadır (WB, 2015: 1). Ayrıca düşük endüstrileşme seviyesi ve ağırlıklı olarak tarım sektörüne dayalı kalkınma da Gine-Bissau ekonomisinin temel özellikleri arasındadır.

Bürokratik etkililik (*bureaucratic effectiveness*) ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet açısından örnekleme bakıldığında, 2000'li yıllardan itibaren Cape Verde dışındaki tüm Sahraaltı Afrika ülkelerinde bir düşüş eğilimi bulunmaktadır. Haksız rekabet uygulamaları, ücret kontrolleri, hükümet düzenlemelerinin getirdiği yükler gibi regülasyon kalitesi açısından bakıldığında Güney Afrika Cumhuriyeti dışındaki tüm ülkelerin piyasa odaklı regülasyon kalitesinin Sahraaltı Afrika ortalamalarının altında kaldığı görülmektedir. Bürokratik etkililik ve regülasyon kalitesinde beklenen iyileşmenin olmaması, 2000'li yıllardan sonra örneklem kapsamındaki ülkelerde yürütülen ve Dünya

Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen ekonomik kalkınma programlarının başarısının tartışmalı olduğunu göstermektedir.

Somali, Gine ve Gine-Bissau'da siyasal istikrarsızlık ve şiddet/terör sorunlarının ciddi boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır. Eritre ise 2008 yılından sonra nispi bir siyasal istikrar elde etmiştir. Siyasal istikrar açısından Gine-Bissau'ya odaklanıldığında, özellikle 2004 yılından itibaren politika istikrarsızlığın yükseldiği görülmektedir. Ülkenin 2003 yılından itibaren darbe ve suikastlarla sarsılması ve 2012 yılında yeni bir darbeye siyasal ve ekonomik açıdan oldukça zor duruma düşmesi göstergelere de yansımıştır. Özellikle 2012 askeri darbesi, ülkede yönetişimin kötüleşmesine, kamu sektöründe zayıf performansa ve etkin olmayan bir mali yönetime yol açmıştır (WB, 2015: 1).

Gine-Bissau, Somali ile birlikte örneklem içindeki ülkeler arasında yolsuzluk ve rüşvetin en yoğun olduğu ülkelerdir. Gine-Bissau, 2000'li yılların başından itibaren uluslararası uyuşturucu kaçakçılığının geçiş noktası haline gelmiştir. Zayıf devlet kapasitesi ile hükümet ve askeri bürokraside yaygın rüşvet olgusu organize suç ağlarının güçlenmesine ve uyuşturucu ticaretinin önlenmesine yönelik politikaların başarısız olmasına neden olmuştur. Yolsuzlukla mücadele için gerekli yasal ve kurumsal altyapı ise henüz tamamlanamamıştır. Şeffaflık, hukuk devleti ve bürokratik etkinliğin sağlanmasına yönelik reformlar ise 2012 yılındaki askeri darbe ile kesintiye uğramıştır. Bunun bir sonucu olarak, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2013 yılında yayınlanan CPI skorlarına göre Gine-Bissau, 175 ülke içinde 165. sırada yer alarak yolsuzluk algısı yüksek düzeyde olan ülkeler içinde bulunmaya devam etmiştir (TI, 2014: 2).

Sonuç

Çalışmada yaklaşık 1,7 milyon nüfusa sahip olan ve Sahraaltı Afrika'nın küçük devletleri arasında yer alan Gine-Bissau'da devlet ve ulus inşası ile devlet kapasitesinin geliştirilmesi meseleleri diğer Afrika ülkeleriyle karşılaştırmalı veri setlerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Böylece Gine-Bissau'nun bağımsızlık sonrası devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin tecrübelerinin özgün yanları ve seçilen diğer Sahraaltı Afrika ülkeleriyle benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan biri Afrika devletlerinde devlet ve ulus inşası denkleminin, Avrupa'daki muadillerinden farklı işlediği tespitidir. Ortaya çıkan bir ulus bilincine dayalı olarak devlet inşasının başladığı Avrupa devletlerinin aksine Gine-Bissau gibi ülkelerde devlet inşasını takiben ulusal entegrasyon politikalarının yürütüldüğü görülmektedir. Şiddete dayalı etnik çatışmaların nispeten ortadan kalktığı, ulusal entegrasyonun büyük ölçüde sağlandığı bir ülke olarak Gine-Bissau'nun temel problemleri ise güçsüz siyasal liderlik, karar vericilerin kendi çıkarlarına yönelmesi ve elitler arası kişisel mücadelelerdir. Askeri darbelerle desteklenen bu sorunların nihai olarak siyasal istikrarsızlıkların kronik hale gelmesine neden olmaktadır.

Bu noktada, çalışmanın ulaştığı bir diğer sonuç ise Gine-Bissau'nun, Sahraaltı Afrika ülkelerinde bağımsızlık sonrası devlet inşa süreci ile bu süreçte karşılaşılan siyasal istikrarsızlıkların devlet kapasitesinin güçlendirilmesi politikalarına olan olumsuz etkilerini göstermesi bakımından önemli bir örnek olmasıdır. Siyasal istikrarsızlık ile yolsuzluk ve rüşvet oranlarındaki yükselmenin devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin diğer göstergeleri de olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

Siyasal istikrarsızlığın bir göstergesi olarak çok partili demokrasiye geçtiği günden bu yana Gine-Bissau'da hiçbir hükümet görev süresini tamamlayamamıştır. Sonuç olarak siyasal kurum ve kuralların yerleşmesi, askeri darbelerin sona ermesi, siyasette kişisel çıkarların ortadan kaldırılması, silahlı kuvvetler de dahil olmak üzere rüşvet ve yolsuzlukların iyileştirilmesi doğrultusunda hükümet politikalarının önceliklendirilmesi ve uluslararası yardımların da bu doğrultuda yönlendirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

African Union (2013), Country Profile: Guinea Bissau, <http://www.au.int/en/sites/default/files/Guinea%20Bissau%20Web%20Profile.pdf> Erişim Tarihi: 05.06.2015.

Andrews, Matt, Roger Hay ve Jerrett Myers (2010), *Governance Indicators Can Make Sense: Under-Five Mortality Rates Are An Example*, Faculty Research Working Paper Series, Harvard Kennedy School of Government, No: RWP10-015.

Aguilar, Renato ve Asa Stenman (1997), "Guinea-Bissau: From Structural Adjustment to Economic Integration", *Africa Spectrum*, 32, 1, p. 71-96.

Fistein, David (2011), "How A Successful Social Revolution Can Become An Obstacle to Subsequent State-Building", *The International Journal of African Historical Studies*, 44, 3, p. 443-455.

Forest, Joshua B. (1987), "Guinea-Bissau since Independence: A Decade of Domestic Power Struggles", *Journal of Modern African Studies*, 25, 1, p. 95-116.

Fukuyama, Francis (2005), *Devlet İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*, Remzi Kitabevi, Ankara.

http://www.maps.com/ref_map.aspx?pid=12065, Erişim Tarihi: 12.07.2015.

Kjaer, Anne Martin (2014), "Debate on Governance in Africa: En Emerging Political Economy Paradigm", Edt.: Mudacumra, Gadeon M. ve Göktuğ Morçöl, *Challenges to Democratic Governance in Developing Countries*, Springer, New York, s. 19-35.

Kohl, Christoph (2010), "National Integration in Guinea-Bissau since Independence", *Cadernos de Estudos Africanos*, 20, p. 87-109.

Kohnert, Dirk (2009), *Democratisation via Elections in n African 'Narco State'? The Case of Guinea-Bissau*, MPRA Paper, No: 23352.

Kovsted, Jens ve Finn Trap (2003), "Reconstruction, Reform, and State Capacity in Guinea-Bissau", Edt: Tony Addison, *From Conflict to Recovery in Africa*, Oxford University Press, Oxford, p. 206-229.

Lindner, Samira (2014), Overview of Corruption and Anti-Corruption in Guinea-Bissau, Transparency International Anti-Corruption Helpdesk, http://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/Country_profile_Guinea_Bissau_2014.pdf, Erişim Tarihi: 10.07.2015.

Moss, Todd, Gunilla Pettersson ve Nicolas van de Walle (2006), *An Aid-Institutions Paradox? A Review Essay on Aid Dependency and State Building in Sub-Saharan Africa*, Center for Global Development, Working Paper, No 74.

Poggi, Gianfranco (2011), *Devlet: Doğası, Gelişimi ve Geleceği*, Çev. Aysun Babacan, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Tanzi, Vito (t.y.), "Devletin Rolü ve Kamu Sektörünün Kalitesi", Çev. Özgür Saraç, http://canaktan.org/yonetim/toplam_kalite/kamuda-toplam-kalite/tanzi-sarac-devletinrolu.htm, Erişim Tarihi: 16.06.2015.

Temudo, Marina Padrão (2009), "From the Margins of the State to the Presidential Palace: The Balanta Case in Guinea-Bissau", *African Studies Review*, 52, 2, p. 47-67.

Thies, Cameron G. (2009), "National Design and State Building in Sub-Saharan Africa", *World Politics*, 61, 04, p. 623-669.

Thomas, M. A. (2010), "What Do the Worldwide Governance Indicators Measure?", *European Journal of Development Research*, 22, p. 31-54.

Tilly, Charles (1975), "Reflections on the History of European State-Making", Edt.: Charles Tilly, *Formation of National States in Eastern Europe*, Princeton: Princeton University Press, s. 3-83.

UNDP, Human Development Reports, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, Erişim Tarihi: 05.06.2015.

Weber, Max (2003), *Sosyoloji Yazıları*, Çev. Taha Parla, 5. Baskı, İletişim Yayınları, Ankara.

WB, World Bank (2015), Public Sector Strengthening Project, No: PAD1197, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2015/03/10/000333037_20150310124915/Rendered/PDF/PAD11670PAD0P1010Box385443B00OUO090.pdf, Erişim Tarihi: 12.07.2015.

WGI, Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>, Erişim Tarihi: 06.06.2015.